

Ludwik Mikusiński

Oddział Poznański (1922)

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 53/3, 302-306

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

R. Demby, Z. Jastrzębski, W. Górny, A. Paluchowski) akta Towarzystwa zdradzają sporo mniej i bardziej ważnych „znaków życia” Oddziału. Wciąż np. wraca tam — dotąd nie załatwiona — sprawa wydania tomu prac poświęconych związkom literatury z regionem lubelskim, a przygotowanych przez członków Lubelskiego Oddziału Towarzystwa. Literatura i język regionu lubelskiego od czterech lat czekają na skromne fundusze, których wciąż nie można wykołatać (to stały kłopot Towarzystwa, sporo takich historii opowiedział B. Nadolski w „Pamiętniku Literackim” z 1936 roku). Schematyczne formuły kwartalnych i rocznych sprawozdań: „w okresie sprawozdawczym ogłoszono...”, „kontynuowano starania...”, nie powinny mylić przeglądającego te dokumenty — maskujące raczej niż odkrywające prawdziwe życie Oddziału. To życie prawdziwe zaczyna się z chwilą, gdy zatrzymujemy się, by przeczytać słowa: „Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza zaprasza na odczyt...”

Mieszkańcom Lublina Oddział przypomina o swoim istnieniu i pracach niekiedy dłuższą notatką sprawozdawczą (np. „Kamena”, 1953; *Kalendarz lubelski*, 1958), a bardzo często, każdego miesiąca, króciutką informacją w prasie codziennej („Sztandar Ludu”, „Kurier Lubelski”). Przypomnijmy zebranie dyskusyjne *O kryteriach oceny dzieła literackiego*, odbyte 10 X 1961, by historię Oddziału zakończyć na dniu dzisiejszym.

Danuta Zamącińska

ODDZIAŁ POZNAŃSKI

(1922)

Założenie Oddziału Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w latach dwudziestych było właściwie formalnością, jeśli się weźmie pod uwagę zasadnicze cele Towarzystwa. W Wielkopolsce bowiem zainteresowanie życiem i twórczością poety oraz kult osoby Mickiewicza był wielki: Mickiewicz stał się dla Wielkopolan normą w podejmowaniu wysiłków i ofiar dla narodowej sprawy, poezja jego była nakazem konsekwentnej walki, a twórca *Konrada Wallenroda* — sumieniem narodowym. Wiedzę o poezji Mickiewicza, o jego roli w literaturze polskiej pogłębiali w społeczeństwie Wielkopolski w czasie niewoli Wojciech Cybulski, Libelt, Kantecki i inni. Dużą rolę również odegrało Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.

W roku 1922 utworzono w Poznaniu Oddział Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza; zrodził się on w atmosferze kultu poety i znamiennej dla środowiska poznańskiego tradycji interpretacji historycznoliterackich. Prezesem obrano prof. T. Grabowskiego, kierownika katedry historii literatury polskiej. Dużą aktywność wykazał w tym czasie prof. S. Pigoń; wymienić również należy wielkiego entuzjastę polskiej kultury i poezji romantycznej, B. Chrzanowskiego. Poważnym wydarzeniem było przybycie do Poznania Władysława Mickiewicza. Z inicjatywy prof. Grabowskiego zorganizowano wycieczkę na Litwę do miejsc związanych z osobą poety. Trudno dzisiaj pisać o problemach poruszanych w referatach naukowych, nie znane są również nazwiska prelegentów, gdyż sprawozdania z zebrań zaginęły w czasie ostatniej wojny.

26 VI 1948 Towarzystwo Literackie wznowiło swoją działalność w Poznaniu. Prezesem Oddziału obrano prof. T. Grabowskiego; w skład Zarządu weszli poza tym: prof. S. Wierczyński (zastępca prezesa), mgr M. Michałowska (sekretarz), dr S. Land (skarbnik); prof. R. Pollak, prof. Z. Szwejkowski, doc. W. Kubacki.

Wojciech Bąk, mgr M. Pęcherski, dr M. Suchocki, dr B. Zakrzewski, mgr B. Szczurkiewiczowa (członkowie Zarządu).

W okresie sprawozdawczym 1948—1950 odbyło się kilkanaście zebrań odczytowych, z decydującą przewagą tematyki mickiewiczowskiej:

1948

1 VII — Stefan Wierczyński, *O bibliografii polskiej i konieczności jej opracowywania*;

17 XI — Jerzy Koller, *Pierwiastek dramatyczny w twórczości Adama Mickiewicza*.

1949

27 II — Bogdan Zakrzewski, *Mickiewicz wśród Wielkopolan studiujących w Berlinie*;

20 III — Wacław Kubacki, *O „Odzie do młodości” Adama Mickiewicza*;

27 IV — Zofia Kawecka, *Wpływ Mickiewicza na piśmiennictwo jugosłowiańskie*;

15 V — Stanisław Kolbuszewski, *Dwoisty ton poezji Mickiewicza*;

29 V — Jan Berger, *Czas i przestrzeń w dramatach J. Słowackiego*;

19 V — Juliusz Saloni, *Domniemane poezje Adama Mickiewicza w tak zwanym Małym Archiwum Filaretów*;

27 XI — Roman Pollak, *Mickiewicziana włoskie*;

11 XII — Jarosław Maciejewski, *Wielkopolskie ścieżki „Odpowiedzi” J. Słowackiego*.

1950

22 I — Zbigniew Raszewski, *Od „Odwiedzin o zmroku” do „Wilków w nocy” Tadeusza Rittnera*.

Do większych naukowych prac o charakterze pionierskim należą studium Bogdana Zakrzewskiego *Mickiewicz w Wielkopolsce* (Poznań 1949) oraz rozprawa *The Congress of Bolimof* tegoż autora. Zygmunt Szweykowski ogłosił studium *„Fan Tadeusz”*, poemat humorystyczny (Poznań 1949), kładąc akcent nie tylko na kategorii estetyczne utworu, lecz i na atmosferę moralną poematu, filozoficzną postawę twórcy, jego mądrość życiową.

26 III 1950 prezesem wybrano ponownie prof. T. Grabowskiego; poza tym do nowego Zarządu weszli: mgr J. Maciejewski (sekretarz), M. Kramperowa (skarbnik); prof. R. Pollak, prof. Z. Szweykowski, prof. W. Kubacki, Wojciech Bąk, Ignacy Stein, dr S. Land, mgr M. Pęcherski, dr A. Rogalski, dr M. Suchocki, dr B. Zakrzewski (członkowie Zarządu); Komisja Rewizyjna: dr Z. Kawecka, dr J. Koller, dr S. Sasaki. Funkcję wiceprezesów Zarządu objęli prof. R. Pollak i prof. Z. Szweykowski. Ze względu na stan zdrowia i wiek prezesa całość prac Towarzystwa, jej organizacja spoczywała w rękach pełnego poświęcenia i zapału prof. Pollaka, wspieranego przez prof. Szweykowskiego; ich moralnemu i naukowemu autorytetowi zawdzięcza Oddział ożywienie pracy, rozszerzenie problematyki odczytów, atrakcyjność zebrań.

W okresie sprawozdawczym 1950—1954 ogłoszono 26 odczytów:

1950

26 III — Zygmunt Szweykowski *Z działalności kronikarskiej Bolesława Prusa*;

22 X — Roman Pollak, *Ze studiów nad Kitowiczem*.

1951

1 IV — Jerzy Koller, *Z dziejów sceny poznańskiej w okresie dwudziestolecia*;

22 IV — Marian Wachowski, *Lud w „Panu Tadeuszu”*;

11 XI — Roman Pollak, *Uwagi nad podręcznikiem dla kl. IX.*

1952

2 III — Lesław Eustachiewicz, *Próba rewizji sądów o „Satyrach” K. Opałińskiego;*

6 III — Tadeusz Mikulski, *Kasprowicz we Wrocławiu;*

18 V — Stanisław Pigoń, *Orkan — poeta niedoli.*

1953

1 II — Stanisław Pigoń, *Jakiego Fredrę znamy;*

12 IV — Jerzy Ziomek, *„Ezop” Biernata;*

3 V — Marian Pełczyński, *Stanisława Orzelskiego „Carmina macaronica”;*

10 V — Bogdan Zakrzewski, *Działalność Edwarda Dembowskiego w Wielkopolsce;*

31 V — Konrad Górski, *Rej jako tłumacz Nowego Testamentu na tle Biblii polskiej XVI w.;*

4 X — Roman Pollak, *Niektóre rysy zasadnicze polskiego Odrodzenia;*

11 X — Tadeusz Ulewicz, *Spór o sarmatyzm;*

9 XI — Omówienie Sesji Naukowej PAN Odrodzenie w Polsce: Roman Pollak, *Znaczenie Odrodzenia w dziejach kultury polskiej;* Jerzy Ziomek, *Osiągnięcia sekcji historycznoliterackiej;* Stanisław Urbańczyk, *Osiągnięcia sekcji językowej;* Alojzy Sajkowski, *Wystawa „Odrodzenie” w Muzeum Narodowym;*

15 XI — Stanisław Szotka, *„Liber chororum”;*

13 XII — Samuel Sandler, *Bronisław Białobłocki.*

1954

10 I — Marian Paluszkiwicz, *„Przechadzki” M. Mottego;*

14 III — Konrad Górski, *Staropolszczyzna w języku Mickiewicza;*

11 IV — Jarosław Maciejewski, *„Za chlebem” H. Sienkiewicza;*

23 V — Roman Pollak, *Zapowiedzi polskiej komedii politycznej;*

28 XI — Bronisław Nadolski, *Badania nad literaturą wieku XVII w okresie X-lecia.*

W Roku Mickiewiczowskim Towarzystwo Literackie wykazało dużą aktywność w dziedzinie naukowej i popularyzatorskiej. Roman Pollak był przewodniczącym sekcji naukowo-oświatowej wojewódzkiej egzekutywy Roku Mickiewiczowskiego, a członkami Jarosław Maciejewski i Ludwik Mikusiński, kierownik Sekcji Dydaktyczno-Naukowej WODKO.

Przeprowadzono również badania nad pobytem Mickiewicza w Wielkopolsce, kierowano akcją odczytową, pogłębiając w społeczeństwie miejscowym, zwłaszcza wśród nauczycieli, wiedzę o życiu i twórczości poety. Roman Pollak wygłosił szereg odczytów o roli Mickiewicza w literaturze polskiej, o dziejach kultu poety w świecie.

Jarosław Maciejewski opublikował w oparciu o nie znane materiały cenną pracę o pobycie Mickiewicza w Poznaniu, *Gdy gościł w Wielkopolszczyźnie* (Poznań 1958).

Ludwik Mikusiński wygłosił w 22 powiatach województwa poznańskiego odczyty o Mickiewiczu, kierował akcją odczytową wśród nauczycielstwa we wszystkich powiatach województwa, organizacją wystaw mickiewiczowskich, kładąc szczególny akcent na te miejscowości, w których przebywał poeta. Rezultatem naukowej pracy Mikusińskiego była publikacja *Sądy Niemców o Mickiewiczu* (Poznań 1949), fragmenty większego studium pt. *Z dziejów recepcji Mickiewicza w Niemczech* (w opracowaniu).

Podkreślić należy ścisły związek Romana Brandstaettera z Towarzystwem. w dramaturgii swej dał on wyraz kultu Mickiewicza; w atmosferze głębokiej

aprobaty idei poety powstał dramat *Noce narodowe*. Wacław Kubacki dał szereg wnikliwych, oryginalnych studiów o Mickiewiczu (*Pierwiosnki polskiego romantyzmu*, studium o cz. III *Dziadów* i inne).

Przewodniczący Egzekutywy Ogólnopolskiego Komitetu Roku Mickiewiczowskiego, Włodzimierz Sokorski, „w uznaniu wybitnych zasług na polu popularyzacji twórczości i postaci Adama Mickiewicza” wręczył Romanowi Pollakowi i Ludwikowi Mikusińskiemu pamiątkowy medal wybitny z okazji setnej rocznicy śmierci poety.

26 IV 1959 dokonano wyboru nowego Zarządu Oddziału: mgr L. Mikusiński (prezes), dr H. Pańczykówna (zastępca prezesa), dr M. Paluszkiwicz (sekretarz), mgr T. Polański (skarbnik); prof. R. Pollak, prof. Z. Szweykowski, R. Brandstaetter, E. Naganowski (członkowie Zarządu); Komisja Rewizyjna: dr Z. Kawecka, L. Prorok, mgr W. Kwaskowska.

Do Oddziału Poznańskiego Towarzystwa wstąpiło kilku wybitnych literatów poznańskich, działaczy kulturalnych i oświatowych oraz nauczycieli języka polskiego. Obecnie siedzibą Oddziału jest Pałac Działyńskich, zebrania odbywają się w Sali Czerwonej, dzięki czemu zyskały bardziej atrakcyjną oprawę. Zebrania naukowe mają charakter otwarty i cieszą się dużym uznaniem społeczeństwa (frekwencja 150—300 osób).

Akcja odczytowa w ostatnim tryleciu zgrupowała wybitnych prelegentów:

1959

26 IV — Konrad Górski, *O „Irydionie” Z. Krasińskiego*;

9 V — Julian Krzyżanowski, *Juliusz Słowacki — twórca dramatu narodowego*;

26 X — Roman Pollak, *Topografia polskiego życia literackiego*.

1960

21 II — Aleksander Rogalski, *Społeczeństwo polskie wobec problematyki kultury rosyjskiej wieku XIX i XX*;

3 IV — Wincenty Danek, *Powieści historyczne Kraszewskiego*;

24 IV — Wacław Kubacki, *„Dramaty barskie” Słowackiego*;

12 V — Ludwik Mikusiński, *Humanizm w twórczości Czechowa*;

9 X — Wacław Kubacki, *O „Nie-Bo-skiej” Z. Krasińskiego*;

29 X — Z inicjatywy Oddziału Towarzystwa Literackiego w Poznaniu i przy pomocy Społecznego Komitetu Obchodu 1800-lecia Kalisza odbyła się Sesja Naukowa poświęcona Marii Konopnickiej, z referatami: Roman Pollak, *Kalisz w kulturze polskiej — ze szczególnym uwzględnieniem XIX w.*; Halina Sutarzewicz, *Kalisz w życiu i twórczości Marii Konopnickiej*; Ludwik Mikusiński, *Motywy liryki Marii Konopnickiej*; Halina Pańczykówna, *Maria Konopnicka w Wielkopolsce*;

4 XII — Roman Pollak, *Problematyka pracy w literaturze polskiej*;

19 XII — Ludwik Mikusiński, *Problematyka społeczno-patriotyczna liryki Marii Konopnickiej, ze szczególnym uwzględnieniem sprawy germanizacji* (odczyt wygłoszony w Gubinie).

1961

22 I — Tadeusz Kraszewski, *Z dziejów kultury międzywojennego Poznania — Witold Noskowski*;

26 II — Konrad Górski, *O „Odzie do młodości”*;

23 IV — Wacław Kubacki, *W stepach akermanskich i na Krymie*;

25 VII — Ludwik Mikusiński, *Twórczość Ernesta Hemingwaya*;

17 XII — Tadeusz Ulewicz, *Europejskie znaczenie twórczości Jana Kochanowskiego*.

1962

4 II — Stanisław Furmanik, *Dawna i nowa poezja polska*.

Ludwik Mikusiński z ramienia Oddziału współpracował z Zarządem Głównym Towarzystwa im. Marii Konopnickiej w Łodzi (na sesji poświęconej poecie wygłosił odczyt *Liryka Marii Konopnickiej a pozytywizm polski*). Nawiązał współpracę z Towarzystwem Historycznym w Poznaniu (na sesji naukowej, zorganizowanej przez Towarzystwo Historyczne i Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 5 IX 1961, w ramach uroczystości 60 rocznicy strajku dzieci wrzesińskich, omówił problem wrzesiński w literaturze polskiej i obcej). Nawiązano również kontakt z oddziałem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Poznaniu.

W celu uaktywnienia Oddziału Towarzystwa Literackiego w Poznaniu i zwiększenia zasięgu jego oddziaływania, prezes Oddziału przy aprobacie władz partyjnych i państwowych założył pododdziały Towarzystwa w Kościanie, Pile, Lesznie, znajdując tam duże zrozumienie i entuzjazm dla idei Towarzystwa, a także zainteresowanie tematyką naukową. W ośrodkach tych nawiązano ścisłą łączność z Powiatowymi Ośrodkami Metodycznymi Języka Polskiego.

Poważnym wydarzeniem była sesja naukowa, zorganizowana przy pomocy Zarządu Głównego, poświęcona trwałym wartościom literatury polskiej na tle literatury światowej (28 IV 1962). Udział w sesji wzięli pracownicy naukowcy uniwersytetu, nauczyciele języka polskiego, inspektorzy szkolni, instruktorzy języka polskiego z całego województwa, wykładowcy i słuchacze studiów nauczycielskich, kierownicy sekcji filologii polskiej z całego kraju, uczniowie klas licealnych — w sumie 420 osób.

Obecnie Oddział Poznański liczy 280 członków.

Ludwik Mikusiński

• ODDZIAŁ WILEŃSKI

(1928)

Wśród papierów, jakie wzięli ze sobą wileńscy poloniści do Torunia, gdzie złożyli je w Zakładzie Literatury Polskiej Uniwersytetu, znalazły się resztki dawnego archiwum Oddziału Wileńskiego Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, z których wydobywam garść szczegółów o nim z lat 1935—1938.

Oddział w Wilnie tworzył się dwa razy. Istniał on raz około r. 1928, kiedy należało do niego, nie licząc kilku zakładów naukowych, 20 członków, wśród nich: Jan Oko, Zofia Rodziewiczówna, Tadeusz Turkowski, Walentyna Horoszkiewiczówna, Zofia Strawińska, Paweł i Maria Gajdzicowie. W parę lat potem (1933) liczba ta spadła i można się było doliczyć zaledwie kilka członków: Stanisław Cywiński, Helena Obiezińska, Walerian Charkiewicz, Tadeusz Pizło, Leon Stankiewicz, Jan Żarnowiecki.

Kłopot nie mały ze zbieraniem składek członkowskich (20 zł rocznie, z prawem bezpłatnego otrzymywania „Pamiętnika Literackiego”) miał wówczas Tadeusz Pizło. Kiedy więc podjęto w r. 1935 na nowo zorganizowanie tamtejszego Oddziału, pisał do organizatorów:

„Osobiście jestem przeciwnikiem tej imprezy, bo nie wierzę w możliwości istnienia Towarzystwa na gruncie wileńskim. Może się coś *pro forma* zawiązać, ale płacić nie będzie nikt lub prawie nikt. I trudno się temu dziwić w dzisiejszych czasach. Tak było dawniej, przed kilku laty, a teraz przecież jest o wiele gorzej”.

Zdawałoby się, że to głos niepoprawnego pesymisty, a jednak znał on ludzi ze swego otoczenia lepiej niż kto inny. Towarzystwo Literackie zawiązało się wprawdzie w Wilnie na nowo, rojnie nawet bywało na zebraniach naukowych,